

Kartiranje biografij slovenskih književnikov: od začetkov do sodobne prostorske analize v GIS

Urška Perenič

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Slovenija
urska.perenic@ff.uni-lj.si

Razprava je del projekta, ki s pomočjo geografskega informacijskega sistema (GIS) kartira biografske podatke pomembnejših literarnih akterjev od začetkov literarne produkcije v slovenščini. Podatki za vnos na zemljevid in njihovo prikazovanje so določeni ob kritiki pionirskih dosežkov literarne geografije (Nagel, Nadler), povezanih z ideologijo »krvi in zemlje«, in novejših dosežkih literarnega kartiranja (Schlosser). Ob oceni njihovih rešitev in z ozirom na namere slovenskega projekta je podanih nekaj predlogov za določitev nabornih nizov prostorsko vezanih biografskih podatkov ter relevantnih medsebojnih korelacij med njimi. To bo podlaga za oblikovanje tematskih analitičnih kart za sodobno prostorsko analizo literature. Podane so prve karte krajev rojstva in smrti ter prve ugotovitve analitične uporabe kart.

Ključne besede: literarni sistem / literarna kultura / literarno kartiranje / slovenska književnost / tematski zemljevidi

1

Eden od treh glavnih ciljev, ki si ga zastavlja projekt »Prostor slovenske literarne kulture« (2011–2014), je, s pomočjo geografskega informacijskega sistema (GIS) kartirati literarnozgodovinsko relevantne biografske podatke o življenjskih poteh pomembnejših akterjev slovenske literarne kulture od začetkov leposlovne produkcije v slovenščini (*Pisanice od lepeh umetnost*, 1779) do približno 1940. Akterje predstavljajo pisatelji, prevajalci, književni kritiki, uredniki, založniki, tiskarji, bibliotekarji in literarni znanstveniki, ki so v tem času objavili glavnino svojega opusa oziroma so se uveljavili na literarnem polju. To je posebnost slovenskega projekta. Medtem ko se primerljivi in starejši poskusi kartiranja literature osredotočajo skoraj izključno na produkcijski pol literarne komunikacije oziroma na avtorske osebnosti, v slovenskem projektu približno dve tretjini biografij pokrivajo literati, ena tretjina pa je predvidena za druge našete akterje, ki so skrbeli za izdajanje, razširjanje, tiskanje, ocenjevanje, hranjenje in obdelovanje literature in si

brez njih ni mogoče zamisliti literarne komunikacije.¹ Postaje na življenjskih poteh književnikov so na različnih lokacijah (rojstni kraji, kraji izdajanja njihovih del itd.). Projekt si je zadal geoprostorsko analizirati razprostranjenost oziroma zgoščanje literarnih omrežij, pisateljskih krogov in skupin, od koder bi se dalo videti, kje so bile na Slovenskem in širše literarno najproduktivnejše cone, kje so bila literarna obrobja,² katere so tiste lokacije, ki so ustvarjale, vsrkavale ali zavirale literarnoustvarjalne potenciale in energije.

Za namen kartiranja slovenske literarne kulture so bile zasnovane štiri vrste mask, in sicer za vnašanje 1) statistično relevantnih literarnozgodovinskih podatkov iz življenja avtorjev v povezavi s spomeniki, za vnašanje 2) podatkov o medijski infrastrukturi (tiskani mediji in založbe), ki je omogočala cirkuliranje literature,³ za vnašanje 3) ustanov (čitalnice, založbe in gledališča) in 4) podatkov o literarno predstavljenih prostorih (v slovenskem zgodovinskem romanu). V pričujoči razpravi nas bo zanimala samo prva vrsta podatkov. Vnašanje biografij s poudarkom na prostorskih vidikih v življenju literatov je namreč predstavljalo pilotno fazo projekta (zajem približno šestine biografij), ki je večidel zaključena (2012) in je medtem prerasla v drugo fazo, ki je zajela približno tretjino vseh biografij in ji bo sledila še zadnja faza, ki bo zajela vse biografije. Pokazala naj bi, kateri literarnozgodovinski podatki so (naj)relevantnejši za vnašanje na tematske zemljevide⁴ in tudi kakšne so možnosti za njihovo prikazovanje. Struktura vnosa za biografije je predvidela naslednje vrste literarnozgodovinskih podatkov:

- Identifikacijska številka avtorja
- Priimek
- Ime
- Dodatna imena (psevdonimi ipd.)
- Glavna dejavnost: Pesnik, pripovednik, dramatik, pisec polliterarnih zvrsti (esej, (avto)biografija, potopisi, dnevniki, spomini), mladinski pisatelj, kritik, prevajalec, urednik, založnik, tiskar, bibliotekar, literarni znanstvenik
- Stranska dejavnost: Pesnik, pripovednik, dramatik, pisec polliterarnih zvrsti, mladinski pisatelj, kritik, prevajalec, urednik, založnik, tiskar, bibliotekar, literarni znanstvenik
- Datum rojstva
- Datum smrti
- *Kraj rojstva* (porodnišnica, kraj bivanja matere v času rojstva)
- *Kraj smrti* (dejanski kraj smrti)
- *Kraj groba*
- Spol
- Socialno poreklo (socialni sloj staršev ali očeta)

- Etnično poreklo (materino, očetovo)
- Materni jezik
- Vrsta in naziv srednje šole
- *Kraj srednjega šolanja*
- Smer študija oziroma fakulteta
- *Kraj visokošolskega/ univerzitetnega izobraževanja*
- Vrsta in stopnja izobrazbe
- Poklic(i)
- *Kraji opravljanja poklica* (po letih)
- Socialna pripadnost po končanem šolanju
- Politične funkcije ali dejavnosti
- *Osebnе povezave na literarnem področju*
- *Osebnе povezave na drugih področjih*⁵
- Leto in kraj izida knjižnega prvenca
- Leto in kraj izida zadnje knjige (za časa življenja)
- *Kraj bivanja v času prvenca*
- *Kraj bivanja v času izida zadnje knjige*
- *Revije, v katerih je avtor objavljal*
- *Založbe, pri katerih je avtor objavljal*
- *Spominski dogodki* (spominski dan, praznik, *spominski pobod* ...), literarna društva, literarne nagrade

V ležečem tisku so podatki, ki so vezani na konkretne lokacije in jih bo večinoma mogoče georeferencirati; to velja tako za (ne)literarne povezave in osebne stike, kjer gre dejansko za njihove prostorske razmestitve, kakor za posamične spominske dogodke, kakor so na primer koordinatno določena območja literarnih poti. Drugi podatki, ki niso neposredno vezani na prostor, bodo prav tako v pomoč pri pojasnjevanju razvoja in dinamike slovenske literarne kulture.⁶ Ko gre za njihovo prikazovanje, pa bi bilo smiselneje razmišljati v smeri drugih vrst obdelav (na primer kvalitativna, statistična analiza) ter slikovnih prikazov, kot so grafi, skice ali diagrami.

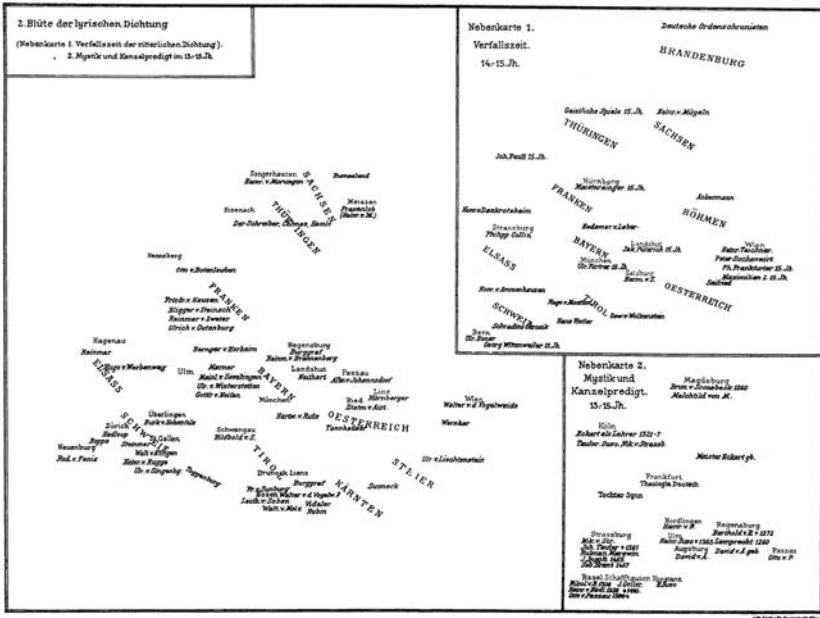
2

Tradicija uporabe literarnih kart se razteza od praga 20. stoletja in sega globoko vanj. Upoštevano bo ožje področje literarne geografije⁷ in ne poljudni prispevki, čeprav bi se bilo pri kartiranju literarne kulture mogoče navdihovati pri turističnih vodnikih, literarnih delih, ki so jih s kartami opremili bodisi avtorji bodisi založniki,⁸ ali pri poljudno zasnovanih literarnih atlasih.

Na področju literarne geografije obstajata dve metodološki usmeritvi. Prva izhaja iz biografij avtorjev ter se osredotoča na njihove rojstne kraje in kraje bivanja, kar je nato prikazano na tematskih zemljevidih. Druga usmeritev, ki je, sodeč po stanju raziskav, trenutno aktualnejša, a je samo vzporedni cilj slovenskega projekta, pa se prvenstveno zanima za literarno predstavljene prostore v njihovi povezanosti z geografskim prostorom. Prva usmeritev je starejša, kar je deloma mogoče povezati z uveljavljenostjo pozitivistične usmeritve konec 19. stoletja, pri kateri je bila pri raziskovanju literature velika vloga pripisana okoliščinskim momentom (na primer vpliv okolja oziroma življenjskega prostora na ustvarjalca). Prav tako je potrebno vedeti, da imamo opraviti z ideologijo krvi in zemlje (nem. *Blut und Boden*), ki ni povezana samo z malomeščansko nostalgijo po zdravem kmečkem življenju in domoljubjem, ampak tudi z rasizmom in nacionalizmom poznega 19. stoletja. Ker ima grafično predstavljanje oziroma kartiranje literature tu svoje korenine, bomo premislek o kartiranju biografij slovenskih literatov morali pričeti ob osrednjih nemških delih s tega področja.

Iz leta 1907 je delo Siegfrieda Roberta Nagla *Deutscher Literaturatlas: Die geographische und politische Verteilung der deutschen Dichtung in ihrer Entwicklung nebst einem Anhang von Lebenskarten der bedeutendsten Dichter auf 15 Haupt- und 30 Nebenkarten*, v katerem naj bi bila prvič uporabljena sintagma »literarna geografija«. Petnajst glavnih in trideset dodatnih kart pokriva staro- in srednjevisokonemško obdobje, čas reformacije, tridesetletno vojno (1618–1648), nemško razsvetljenje, klasiko, romantiko in obdobje Mlade Nemčije do revolucijskega leta 1848, s katerim se zaključijo knjiga. V njej gre vselej za umeščanje piscev v prostor, kar je povezano s konceptom, po katerem sta razvoj literature in pokrajina medsebojno odvisna. Specialne karte so posvečene Sachs, Luthru, Opitzu, Leibnitzu, Grimmelshausnu, Klopstocku, Wielandu, Lessingu, Grillparzerju, Kleistu, Hebbelu. Atlas zaokroža zemljevid, ki daje informacije o tem, kje so se nahajali razni nemški avtorji v letu Goethejeve smrti 1832 (prim. prispevek Jörga Döringa v tej številki, str. 142).

3. MITTELHOCHDEUTSCHE ZEIT.

Slika 1: Književnost visokega in poznega srednjega veka; 2 dodatni karti (13.–15. stoletje) s prikazom upadanja viteške poezije, z mistiki in avtorji pridižnih besedil (Nagel 3–4).

Dve leti za Naglovim atlasom je izšel nemški literarni atlas Gustava Könneckeja, ki je prirejena izdaja njegove knjige iz leta 1886 (gl. Könnecke 1909, Könnecke 1886). Čeprav atlas nima niti enega zemljevida, ampak je Könnecke v njem objavil (na)starejše rokopise nemške književnosti, rokopise izbranih literarnih del, naslovnice prvotiskov nemških knjig, bakroin lesoreze ter portrete literatov, je bil namen slikovnega gradiva podoben nameram starejših in sodobnih prostorsko usmerjenih literarnovednih projektov. Kakor v uvodni besedi piše C. Muff (1–2), to gradivo namreč bogati literarnozgodovinsko védenje o (nemški) literaturi in je namenjeno spoznavanju avtorskih značajev in njihovih biografij. So pa prostorske informacije pri Könneckeju sestavni del glavnih naslovov, ki strukturirajo vsebino in določajo način obravnave; informaciji o obdobju, avtorju in naslovu dela v naslovu sledi informacija o območju, ki mu avtor in delo »pripadata«.⁹

Izpred stotih let je obsežno delo nemškega literarnega zgodovinarja Josefa Nadlerja, ki je sestavljeno iz štirih knjig s skupnim naslovom *Literaturgeschichte der deutschen Stämme und Landschaften* (za 1. zv. gl. Nadler).¹⁰ Naslov kaže, da sta bila osrednja kriterija za razmeščanje literarnih spome-

nikov in del pleme in pokrajina, kar je spet povezano s (problematičnim) konceptom, ki izhaja iz odvisnih razmerij med razvojem literature, poreklom avtorjev (*Abstammung*) in habitatom (*Lebensraum*). Nadler je poskušal pokazati, kako sta ta dva dejavnika diahrono vplivala na literaturo; na njeno podobo in značaj. Od tod verjetno očitek mlajših predstavnikov literarne geografije, da je s tem, ko je skušal v geografski prostor oziroma posamezne pokrajine umestiti vse možne in obstoječe literarne »dokaze«, v bistvu ustvaril predstavo homogenega, ne pa etnično in regionalno raznolikega prostora. Ob dokazovanju izhodiščne teze, da je literatura neolčljivo povezana s plemenom in pripadnostjo pokrajini, naj bi mu pravzaprav »uspele« deindividualizirati ustvarjalne osebnosti in njihova dela (gl. Piatti 74–75). Nadler je v predgovoru k 1. knjigi to svoje zanimanje za pokrajinske oziroma prostorske tipe literature pojasnil s prisposoblo krivulje in točke. Posameznik mu predstavlja samo točko v zgodovini, s katero ni mogoče izračunati krivulje, ki ima vzporednico v prostorskem tipu. Zato pri ugotavljanju (literarno)razvojnih zakonitosti v zgodovini potrebujemo nekaj, kar v nasprotju s posameznim/individualnim izkazuje kontinuiteto razvoja. To so po njegovem ravno pleme/klan in pokrajina. Skupek vzrokov in učinkov, ki so povezani s pripadnostjo plemenu in pokrajini, dobiva svojo obliko v literaturi. Na tem ozadju se zastavljata dve vprašanji: kako so ljudje, ki imajo skupne korenine oziroma pripadajo istemu plemenu, v pokrajinah izpostavljeni različnim pogojem in kako se elementi različnega izvora oziroma plemena vraščajo v skupno pokrajino. (Nadler 6–7) Pokrajina, ki je življenjski prostor, je torej razumljena kot materialna podlaga, s katere izhaja skupina oseb (pleme), ki jo vežejo skupne karakteristike, iz nje pa črpajo in rastejo tudi duhovne dobrine, med katere spada literatura.

Pet literarnih zemljevidov se pojavi samo v prvi knjigi in so v obliki prilog v zavihku. Tri kombinirane karte prikazujejo politično-plemensko strukturo teritorija, tj. naselitvene meje med plemeni, narečne meje in meje cesarstva, ter kulturno-literarno življenje v posameznih zgodovinskih obdobjih. Pri teh kartah bi se dalo najbolj zgledovati, saj je poudarek na literaturi. Prvi zemljevid pokriva literarno življenje okrog leta 1000, sledi prikaz visokega srednjega veka v 12. in 13. stoletju (t. i. »Stauferzeit«) in posebej je prikazano obdobje poznega srednjega veka (14. stoletje). Literarnozgodovinski podatki so vedno na prosojnem papirju, ki prekriva osnovno karto, tako da lahko spremljamo razvoj nemške kulture glede na poselitev germanskih plemen ter politične in jezikovne meje. Prvo karto prekrivata prosojni foliji z zajemom literarnih spomenikov od 800 do 1050 (»Das deutsche Wiedererwachen«: Annolied, Ezzolied, Rolandslied idr.) in od 1050 do 1150 (»Die deutsche Renaissance«: na primer Ludwigslied).

Drugi zemljevid prekrivata prosojni foliji, ki prikazujeta dvorsko književnost, in sicer lirike in epike srednjega veka (Ulr. v. Lichtenstein, Rudolf v. Augsb., Konrad v. Limburg ...; Hugo v. Trimberg, Hartmann v. Aue, Dietrich v. Glatz itn.). Tretji zemljevid prekrivata foliji, na katerih so nemški mistiki (Heinr. Seuse, Christine Ebner, Gertrud v. Hackeborn itd.) in literatura od 1300 do 1500 (srednjeveške pesnitve, proza, ljudske igre, pasijoni itd.).

Vzporednic med tem in mlajšimi projekti ni prav smiselno vleči, saj sta med njimi velika časovna razlika in razvoj sodobnih tehničnih orodij. Vendar si delijo zanimanje za podatke o krajevnem izvoru ustvarjalcev, lokacijah delovanja in ustvarjanja, ki so bili vselej sestavina biografij, samo da z večjim ali manjšim zanimanjem za prostorsko dimenzijo življenja in z različnim interpretiranjem tovrstnih podatkov. V nasprotju z zgornjimi poskusi je v slovenskem projektu geografski prostor pojmovan kot eden od dejavnikov pri razvoju literature. Ob predstavljenih zemljevidih literature, ki so enkrat bolj podobni shematskim zarisom in prikazujejo samo večje kraje, drugič pa literarnozgodovinske podatke vpenjajo v politične in fizičnogeografske okvire, se odpira tudi vprašanje, katere geografske komponente (na primer gorovja, vodne poti) bi bilo relevantno umestiti na literarne zemljevide. V primerjavi z Naglom (7), ki se je v prid večje berljivosti odpovedal orientacijskim podatkom o rekah, gorovjih in manjših krajih – dejal je, da so ti podatki odvečni, ker da je za namene literarne geografije dovolj, če vemo, da je nekdo iz Zgornje Avstrije, ne pa iz katere vasi je –, se je Nadler na primer odločil, da vriše vodne poti in politične meje. Reševanje teh zagat je vse prej kot enostavno.

Novейše referenčno delo za kartiranje literarnozgodovinskih podatkov in pojmov je *dtv-Atlas zur deutschen Literatur: Tafeln und Texte* izpod peresa Horsta D. Schlosserja (1983).¹¹ V primerjavi s prej omenjenimi poskusi je za gledanje na prostorsko vezane podatke značilna nedeterministična perspektiva in upoštevanih je več različnih vrst prostorskih podatkov. V knjigi je po stoletjih (po posameznih avtorjih in delih, literarnih smereh, vrstah in žanrih) prikazan razvoj nemške književnosti od začetkov do sodobnosti. Grafični prikazi – skupaj jih je 116 – ne zajemajo samo zemljevidov, ampak številne barvne grafike, shematične prikaze in časovne diagrame;¹² zemljevidi predstavljajo dobro četrtino vseh slikovnih prikazov razvoja nemške literature. Lahko bi jih razdelili v dve večji skupini. A) V prvi so splošnejši prikazi, ki se nanašajo na politično, upravno delitev ozemlja, socialne, verske idr. vrste razmerij za različna zgodovinska obdobja in so blizu Nadlerjevemu prikazom. Ker gre za literarni atlas, bi pričakovali, da bodo naštetih podatki pogosteje kombinirani z literarnozgodovinskimi, saj bi bilo šele tako mogoče analizirati literaturo v danosti politično-upravnih,

fizičnih, naravnih, gospodarskih in socialnih dejavnikov. B) Druga vrsta zemljevidov je oprta na literarnozgodovinske podatke, vendar jih ni mogoče zvesti na skupni imenovalc.

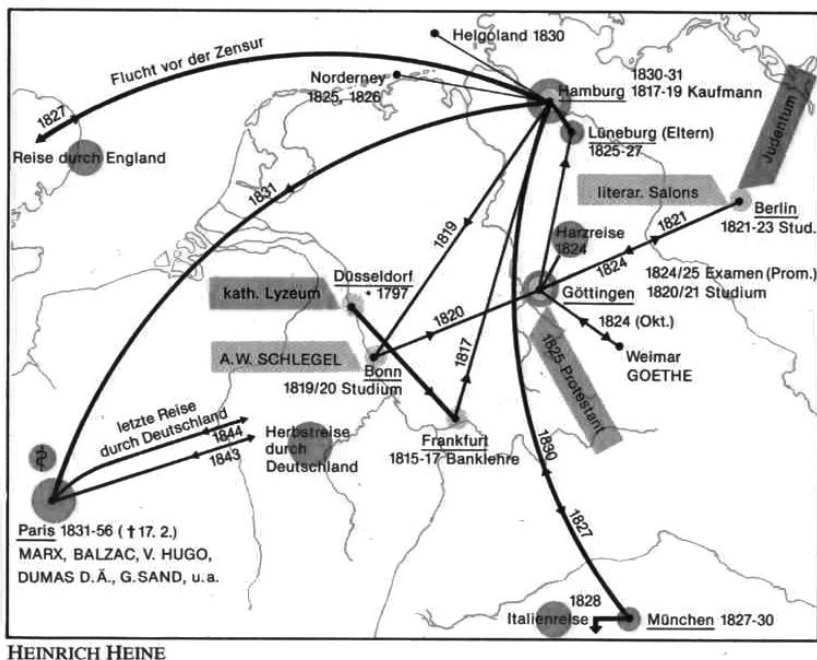
- Eno skupino predstavljajo karte, ki tematizirajo predliterarna obdobja in prikazujejo najstarejše pisne tradicije z navedbo in umestitvijo pisnih virov od 8. do 12. stoletja. Včasih so kombinirane s prej omenjenimi splošnageografskimi zemljevidi; na primer zgodnja srednjenemška tradicija je prikazana v perspektivi izvajanja samostanskih reform v obravnavani dobi.
- Drugo skupino predstavljajo tematske karte, ki pokrivajo srednji vek, samo da gre glavna pozornost literarnim vrstam in žanrom. Reprezentativen primer bi bil prostorski prikaz trubadurskega pesništva. Na posebni karti so prikazana območja s trubadursko liriko mlajših generacij. Sem bi lahko dali karte, ki prikazujejo lokacije ljudskega slovstva (na primer lokacije najstarejših pripovedi) in ki prostorsko umeščajo mistična besedila.
- Tretja skupina literarnih zemljevidov prikazuje kulturna in umetnostna gibanja ter literarnostilne usmeritve (tematske karte o humanizmu na Nemškem, prikazi središč baročne literature, centrov nemškega razsvetljenstva, viharništa, romantike, prikaz literarnih krogov ekspresionizma ipd.).
- Zadnjo, četrto skupino tvorijo zemljevidi, ki kartirajo biografije (naj) pomembnejših nemških književnikov.

Za nas so ti najbolj zanimivi tako z vidika izbranih nizov biografskih podatkov kakor zaradi oblik in načinov za njihovo prikazovanje. Prvi primer prostorskega prikaza življenja in dela se nanaša na nemškega srednjeveškega pesnika Waltherja von der Vogelweideja (Schlosser 62). Zemljevid ima na levi strani časovni trak, ki ponazarja ključne dogodke iz avtorjevega življenja, na desni strani pa so pojasnjene tri vrste uporabljanih znakov. Rumeni krogi z vprašajem v sredini označujejo 20 možnih krajev pesnikovega rojstva, roza krogi s podobo, ki spominja na grajski stolp, pomembnejše obiske na evropskih dvorih (med drugim na Dunaju) in puščica, ki jo na konici zamejuje tanka rdeča črta, meje njegovih popotovanj. Pred bralčevimi očmi se izriše teritorij, na katerem naj bi se bil za časa življenja gibal ustvarjalec. Napram puščici, ki označuje smeri gibanja v prostoru, sta druga dva znaka (tudi krogec z ikonično podobo gradu) poljubna in nekonvencionalizirana. Zato ju na zemljevidih v nadaljevanju ne bomo več našli. Kar se tiče izbranih biografskih podatkov za prikazovanje, je pričakovano, da se na zemljevidu pojavi (domnevni) kraj rojstva in da je tematizirano premikanje ustvarjalca v prostoru, saj naj bi bilo pomembno

za genezo njegovega književnega dela. Podobno je pri slovenskem projektu, samo da spremljamo gibanje ustvarjalca po drugačnih postajah, ki v življenju slavnega nemškega pesnika ne bi bile mogoče (na primer lokacije izdajanja).

Naslednji zemljevid tematizira biografijo poznosrednjeveškega nemškega pesnika Oswalda von Wolkensteina (Schlosser 82) s poudarkom na ciljih njegovih potovanj v 14. in 15. stoletju, ki naj bi vplivali na razvoj pesniškega talenta. V primerjavi s prejšnjo karto je zdaj v ospredju samo ena vrsta podatkov, omenjeni cilji pa so označeni s krogi rožnate barve. Tu so nekatere vzporednice s slovenskim projektom, saj ta prav tako predvideva kartiranje posamičnih podatkov iz življenj avtorjev; na primer tematski zemljevid z vsemi možnimi lokacijami izdajanja literature v slovenščini skozi zgodovino. Toda če slovenski projekt goji predstavo, da bi se dalo na ta način razjasniti predstavo o prostorski širitvi izdajanja in je kartam pripisana analitično-spoznavna vrednost, gre v nemškem atlasu bolj kone za pretvorbo ustvarjalčeve biografije v slikovni prikaz – Schlosser namreč nikjer ne pojasni, katera (nova) spoznanja je dala karta. Niti ne preveč pozorno oko bo verjetno še najprej opazilo, da si je Wolkenstein veliko nabiral izkušnje zunaj nemškega jezikovnega prostora in da se je gibal na Italijanskem in Francoskem, kar naj bi se odražalo tako v slogu kakor v vsebini del in v njegovem pesniškem temperamentu.

Nekaj novih predlogov za prikazovanje biografskih podatkov lahko razberemo iz predstavitve življenja Heinricha Heineja (Schlosser 190). Karta prikazuje njegovo posredništvo med francosko in nemško kulturo in na njej je poudarjena povezava med Parizom in več nemškimi mesti (na primer Hamburgom), kjer je Heine deloval daljši ali krajši čas. Izbrani biografski podatki se nanašajo na kraje in vrste službovanja, kar vsebuje tudi struktura vnosa za slovenske avtorje (lokacije službovanja).

Slika 2: Življenjska pot Heinricha Heineja (Schlosser 190).

Če strnemo, so kartirane tri vrste biografskih podatkov, in sicer premikanje oziroma mobilnost v prostoru (študij, službovanje, potovanje) ter začetne in končne postaje v življenjih avtorjev (rojstvo /*/, smrt /†/). Struktura vnosa pri Schlosserju je bolj diferencirana od Naglove in Nadlerjeve in manj od strukture vnosa, ki je bila izdelana za slovenski projekt. Ta je na primer natančnejša pri šolanju, saj v primerjavi s Schlosserjevimi atlasom, v katerem so kartirani izključno kraji višjega oziroma visokošolskega študija, predvideva tudi kartiranje krajev srednješolskega izobraževanja. To je po eni strani smiselno, saj v starejših obdobjih univerze niso bile tako številčne in tudi ne za vse enako dostopne, po drugi strani pa vemo, da se je veliko pomembnejših slovenskih književnikov izobraževalo na višjih in visokih šolah zunaj etničnega prostora. Kar slovenska maska ni predvidela, so potovanja, ki jih ni mogoče docela spregledati pri pojasnjevanju posamičnih razvojev ustvarjalcev. Vendar so tovrstni prostorski premiki implicitno vsebovani v nekaterih drugih rubrikah, in sicer pri višjem oziroma visokem šolanju, zaradi katerega so avtorji vsaj do leta 1919 skoraj obvezno in različno dolgo zapuščali svoje domove, ter v rubriki kraji službovanja in opravljanja poklica, kar jih je vodilo na različne konce in je bilo sestavni del njihove življenjske in pisateljske izkušnje.

Upošteva je tradicijo kartiranja biografij, je dosti bolj kot posamični načini prikazovanja in določanja podatkov za prikaz problematično to, da med nabornimi nizi prostorsko vezanih biografskih podatkov ni skorajda nikakršne povezave. Rečeno drugače, manjka ocena korelacijske povezanosti med njimi. Namesto tega imamo bolj opraviti s pretvorbami podatkov iz biografij v slikovne prikaze. Ti so bodisi opremljeni z vsemi možnimi informacijami¹³ iz življenja avtorjev, pri čemer ni jasno, ali ti dejavniki delujejo vsak zase ali so medsebojno odvisni, bodisi prikazujejo eno vrsto podatkov (na primer pri nemški srednjeveški književnosti so avtorji umeščeni glede na krajevni izvor ali so tematizirana samo njihova potovanja). Vnosna maska pri slovenskem projektu je predvidela večino naštetih podatkov in predlagala dodatne, tako da se povezuje z najstarejšo tradicijo kartiranja in jo hkrati nadgrajuje, saj skuša upoštevati vse možne prostorske podatke. Glede na zmogljivosti sodobnih tehnologij GIS, ki omogočajo zajem velikih količin različnih (ne)prostorskih podatkov, njihovo predstavljanje, urejanje in povezovanje, in z ozirom na procesne modele literarne komunikacije¹⁴ bi se dalo kvalitetneje oziroma kompleksneje razložiti razvoj literature v prostoru.

3

Pri določanju nabornih nizov relevantnejših biografskih podatkov o življenjih slovenskih literarnih akterjev in korelacijskih povezanosti med njimi se bomo osredotočili na t. i. temeljne prostorske podatke. Struktura vnosa za zdaj predvideva 14 vrst takih podatkov (gl. vnosno masko in poševno tiskane vrste podatkov), kar pomeni različna tematska področja. Iz števila temeljnih prostorskih podatkov je hkrati mogoče predvideti 182 vseh možnih medsebojnih korelacij med njimi, kar bi bila podlaga za izdelavo tematskih kart, ki prikazujejo odvisnosti oziroma odnose med prostorsko vezanimi biografskimi podatki. Vendar vse korelacije še zdaleč niso smiselne. Izkazalo se je, da ne bo smiselno kombinirati več kot treh podatkov, ker to v glavnem pomeni ponavljanje (optimalnih) kombinacij dveh vrst podatkov in ker bi prikaz na zemljevidu (na nivoju slovenskega etničnega ozemlja) hitro postal nepregleden.

V osredotočenosti na prostorske podatke in odnose med njimi ter glede na zmogljivosti tematskih kart, ki torej večinoma prikazujejo eno ali dve tematiki, sem (za zdaj) predvidela osem vrst analitičnih tematskih zemljevidov, ki bodo prikazovali naslednje prostorsko vezane sestavine biografij:

3.1

Mrežo rojstnih krajev, pripravljeno po podatkovni bazi biografij. Mišljena je sintetična karta (in ne individualne), na kateri so informacije razvrščene točkovno, kar bi omogočilo (nova) spoznanja o prostorski (krajevni, regionalni, območni) pripadnosti oziroma »izvoru« pomembnejših akterjev slovenske literarne kulture in pa njihovi razporejenosti in zgoščanju v prostoru (skozi čas).

Zemljevide bi se dalo uporabiti za prikaz posameznih (literarno)zgodovinskih obdobj (na primer ustvarjalci realizma glede na kraje rojstva). Vendar bi bila v primerjalne namene, ko gre za več obdobj, primernejša palčni ali stolpični graf, s katerima bi se dalo za izbrana obdobja prikazati število pisateljev po lokacijah, regijah ali pokrajinah.

3.2

Mrežo krajev smrti, prav tako pripravljeno na podlagi baze podatkov, kar bi lahko pripeljalo do (novih) spoznanj o razporejenosti ustvarjalnih energij v prostoru na koncih življenjskih poti in nekakšnih gravitacijskih centrih nacionalne literature. Upoštevanje še drugih vrst prostorskih biografskih podatkov, kakor so prej omenjene lokacije rojstva, bi bilo podlaga za ugotavljanje značilnosti premikanja oziroma načinov širitve literarne kulture. Pri preizkušanju različnih kombinacij prostorskih podatkov za prostorsko analizo literature ta kombinacija ni najoptimalnejša. Vendar je dovolj relevantna, če pri razlagi načinov gibanja akterjev uporabimo še druge vrste podatkov.

3.3

Mrežo krajev srednješolskega izobraževanja, ki spada z visokošolskim izobraževanjem v širši kontekst literarne kulture. V analizi njenega razvoja je srednje šolanje zanimivo zaradi svoje naloge seznanjanja z literaturo in v smislu (ne)posrednih spodbud za literarno ustvarjanje. Skupna karta, na kateri bi prikazali lokacije šolanja pomembnejših literarnih akterjev, za kar je najprimernejši točkovni prikaz, bi lahko ponudila vpogled v prostorsko razmestitev potencialnih ustvarjalnih pobud oziroma dražljajev. Od tod bi bilo mogoče razbrati, katere šole oziroma območja so dala pomembnejše književnike in kje so (poleg pisateljskih domov, krajev službovanja itd.) druga potencialna »rodišča« slovenske literarne kulture.

3.4

Z gledišča soustvarjanja pogojev za razvoj literarne kulture in njene prostorske širitve velja enako za mrežo krajev visokega oziroma univerzitetnega izobraževanja, čeprav bi bilo potrebno oblike izobraževanja obravnavati skupaj.

Sem spada zlasti obravnava povezav med vrstami srednjih in visokih šol, na katerih so se izobraževali slovenski književniki. Niso pa t. i. sintetične karte, za katere je predviden točkovni prikaz, najprimernejše orodje za ugotavljanje vzorcev povezav med šolami (na primer povezanost med gimnazijami, realkami ali strokovnimi šolami in vrstami visokih študijev). Uporabiti bi bilo mogoče linijske prikaze, kar spet ni najprimernejša oblika predstavitve tako velikega števila avtorjev. Še ena možnost so shematski modeli s prikazom odvisnosti med posameznimi šolami. V takih primerih ostanejo tudi individualne karte, ki bi prikazovale izobrazbene poti posameznikov ali kvečjemu skupine akterjev v nekem razdobju, vendar to ne zadovoljuje teženj korpusne analize podatkov (iz približno 300 biografij).

3.5

Med prostorske sestavine biografij spadajo območja poklicnih poti, ki jih je potrebno upoštevati pri ugotavljanju oziroma preverjanju načinov mobilnosti literarnih akterjev in prostorskega obsega pri delovanju literarne kulture. Vendar kartiranje službovanja, ki je pogosto povezano z več različnimi lokacijami, bolj spada k individualnim prikazom življenjskih poti ustvarjalcev oziroma skupine ustvarjalcev. To ne pomeni, da na karti, ki upošteva vse biografske enote korpusa, lokacij službovanja ni mogoče prikazati točkasto. Vendar je raziskovalno vprašanje potem drugačno; skupni zemljevid lahko v tem primeru ponudi predvsem odgovore na vprašanje, katere lokacije, regije in območja so skozi zgodovino ustvarjala in pritegovala literarne energije (prim. Sliko 3 v Dodatku, ki prikazuje življenjsko pot Antona Aškercja).

3.6

Prostorskim informacijam o zgoščanju (ne)literarnih omrežij bolj ustrezajo shematski oziroma diagramski prikazi (na primer puščično nakazane poti med lokacijami in georeferenciranimi akterji). Za prikaz obdobja in načinov, kako so se na primer tvorile literarne skupine, je še vedno

možna uporaba klasičnega zemljevida (in točkovnega prikaza), samo da potem spet ni poudarek na individualnih osebnostih, temveč povezanosti med lokacijami, kjer se je razvijala literarna kultura.

3.7

S podobnimi dilemami se soočamo pri (tiskanih) medijih in založbah (založniška mreža), ki so omogočili in pomagali konsolidirati literarno dejavnost in tudi sodijo k prostorskim razsežnostim biografij. V kontekstu prostorskega razvoja literarne kulture je za lokacije medijev, institucij in ustanov vsekakor smiselno misliti na tematske karte, za katere pa še ni zbranih dovolj podatkov (vnosi za medije in institucije so predvideni za poznejše faze projekta). Medije in institucije je za zdaj mogoče obravnavati samo pri posameznih avtorjih oziroma znotraj posameznih življenjskih poti. Sicer pa je za prikaz medijev po obdobjih in če bi nas zanimalo število medijev na posameznih lokacijah in območjih (kakor pri še nekaterih prostorskih podatkih), neprimerno boljši grafični prikaz. Vizualizacija medijev in institucij je med drugim pomembna za prepoznavanje stopnje razvitosti (literarno) komunikacijske infrastrukture v prostorskih in časovnih dimenzijah.

3.8

Prostorska analiza slovenske literarne kulture predvideva vizualiziranje posamičnih spominskih literarnih dogodkov, kot so literarne poti oziroma pohodi. Eden od ciljev je ugotoviti, kako prepredajo etnični in širši prostor. Kartografska praksa nas uči, da prikaz vseh literarnih poti na nivoju Slovenije ni mogoč oziroma bi bil premalo natančen in bi za podajanje tovrstnih podatkov potrebovali karto večjega merila.¹⁵ Zato bo dejansko mogoče podati samo posamezne poti, tj. individualno, pri posameznih avtorjih.

4

Izdelani so prvi primeri tematskih kart, ki so rezultat pilotne in druge faze raziskave (gl. štiri slike v Dodatku). Najprej smo glede na kraje rojstva in smrti kartirali 30 biografij in nato 59, skupaj 89, kar predstavlja približno 1/3 vseh biografij. Avtorjev nismo odbirali, ampak smo jih upoštevali tako, kakor so bili redakcijsko popravljene. V pilotni fazi je že bilo mogoče do določene mere predvideti, kakšne so bile značilnosti prostorske razvoj-

ne dinamike slovenske literarne kulture oziroma kateri kraji, pokrajine oziroma zgodovinske dežele so bodisi dale bodisi (vsaj ob koncu življenjskih poti) pritegnile največ ustvarjalnih energij. Vendar tega ni bilo mogoče verificirati iz treh razlogov. Kot prvo zaradi relativno majhnega števila upoštevanih avtorjev. Kot drugo se je izkazalo, da bo potrebno upoštevati časovnice,¹⁶ saj se je vloga posameznih delov ozemlja z ozirom na obe vrsti podatkov skozi zgodovino spreminjala. Kot tretje pa zato, ker bo potrebno prej kartirati še druge prostorske podatke iz biografij, na podlagi katerih bo dokončno mogoče podati značilnosti prostorske dinamike. Ugotovitve iz čisto prve sekvence raziskave¹⁷ bi se dalo strniti v dve točki. Glede na kraje rojstva se je na sicer majhnem vzorcu najprej dalo razbrati vlogo Kranjske (z Dolenjsko, Gorenjsko, Notranjsko), ki je bila skozi zgodovino najbolj slovenska. Ker je bilo zastopstvo slovenskih zgodovinskih dežel oziroma pokrajin skozi zgodovino različno, bo to potrebno premisliti na večjem vzorcu in upoštevati različna obdobja v slovenski literarni zgodovini, saj se je vloga pokrajin spreminjala. Karta s kraji smrti pa je dala slutiti na centripetalno delujočo silo v slovenski literarni kulturi, saj so obravnavani avtorji svoje kariere pogosto delali oziroma vsaj zaključevali v središču Kranjske oziroma etničnega prostora. Ker še niso redigirane vse biografije, predpostavk ne bo mogoče ne potrditi ne ovreči niti tule, vendar jih bomo poskušali preveriti na večjem vzorcu in predstaviti še nekaj drugih domnev, ki bi jih bilo smiselno razrešiti na vsem gradivu.

Poglejmo natančneje. V prvi fazi raziskave je bilo razmerje med pokrajinami pri krajih rojstva v prid Kranjske z 22 avtorji, ki so ji sledile Primorska, Štajerska in Koroška s petimi (med njimi je v Trstu rojen eden), z dvema in enim avtorjem.¹⁸ Podobno je bilo pri krajih smrti. Prednjačila je Kranjska, pri čemer ne gre spregledati, da sta v Ljubljani umrli skoraj 2/3 avtorjev, tj. 19, medtem ko so bili tam rojeni samo 4 avtorji. S tem je bila povezana domneva o sredotežnosti slovenske literarne kulture. Na Primorskem so umrli trije avtorji (od tega spet eden v Trstu), kar je skoraj v sorazmerju s številom rojenih avtorjev. Na Koroškem se je rodil in umrl U. Jarnik (Potok v Ziljski dolini in Možberk ob Vrbskem jezeru), kar je dalo slutiti na nizko prostorsko mobilnost koroških avtorjev in kar bi bilo relevantno obravnavati glede na fizične, ekonomske, prometne idr. geografske specifičnosti prostora. Z. Kveder, rojeno v Ljubljani, smo ob koncu življenja našli zunaj etničnega prostora v Zagrebu, tako da je bila njena življenjska krivulja drugačna od večine obravnavanih avtorjev. V perspektivi Ljubljane je bila sredobežna.

V drugi fazi raziskave, ki je upoštevala 89 avtorjev, so bile prav tako v ospredju v malo drugačnem redu Gorenjska (21), Notranjska (13), Dolenjska (10), ki jim je sledila osrednja Slovenija (10). Skupaj je to 54

avtorjev. Sledila je Primorska z 12 avtorji,¹⁹ za katero je bila Štajerska z 8 avtorji (Fan[n]y Haus[s]mann pa je bila rojena na Zgornjem Avstrijskem). S Koroške je bilo 5 izbranih avtorjev. Trije avtorji so se rodili v BiH (O. F. Babler), Srbiji (Iz. Cankar) oziroma v Istrski županiji na Hrvaškem (A. Cerkvėnik). V primerjavi s karto iz pilotne faze se je s petimi avtorji, od katerih so bili 4 rimokatoliški oziroma evangeličanski duhovniki, nekoliko zapolnilo Prekmurje. Če pogledamo kraje smrti, je nabor krajev manj raznolik. Vendar je 18 avtorjev umrlo na tujem, in sicer 4 v ZDA, po eden v Argentini, Avstraliji, avstrijskem Gradcu, BiH in Pragi, dva v Italiji,²⁰ na Hrvaškem v Zagrebu 2 in štirje na Madžarskem. Ivo Grahor iz Dolnje Bitnje pri Ilirski Bistrici je končal v koncentracijskem taborišču v Dachauvu. Kraj smrti v tem primeru še zdaleč ni povezan z literarno dejavnostjo, kar vnovič kaže na to, da prostorskih podatkov ne bo mogoče obravnavati izolirano, ampak da bo nujno tudi povezovanje z neprostorsko vezanimi podatki (na primer razlogi za neprostovoljni odhod na Nemško).²¹ Vse to velja imeti v vidu pri Ljubljani oziroma primestjih, kjer je umrlo 40 avtorjev, kar je skoraj polovica.²² Po eni strani gre torej za zadnje postaje v literarnih karierah avtorjev, po drugi strani pa ne gre spregledati niti drugih razlogov, ki preprečujejo, da bi Ljubljano v vsakem posamičnem primeru proglasili za literarno središče oziroma prestolnico. Je pa precej povedno, da je dosti manj avtorjev umiralo na Gorenjskem (5),²³ Dolenjskem (3), Notranjskem (4), kakor se jih je rojevalo, kar kaže na to, da je bilo težišče v Ljubljani. Podobno bi veljalo za Štajersko, Primorsko (izstopa Gorica) in Koroško; gledano v perspektivi mobilnosti med krajem rojstva in smrti so bili Korošci najbolj zvesti svoji deželi, kar deloma potrjuje prej navedeno tezo o najmanjši mobilnosti koroških avtorjev (prim. Slike 4.1, 4.2, 5.1 in 5.2 v Dodatku, ki prikazujejo kraje rojstev in smrti v slovenskem in svetovnem merilu.)

Ker je namen raziskave natančneje ugotoviti, kako so se literarni akterji gibali med krajem rojstva in smrti, se bo morala raziskava poleg obeh vrst prostorskih podatkov bolj lotiti obravnave njihovih kombinacij; prav tako bo potrebno upoštevati neprostorske podatke. Kakor je že bilo zgoraj nakazano, bo na primer podatek o kraju smrti potrebno združiti z motivi za odhod v ta kraj in zadnjim krajem službovanja ali predzadnjo življenjsko postajo itd. Predstavljamo si, da bo na ta način tudi mogoče priti do nekakšnih prostorskih vzorcev v zgodovinskem razvoju slovenske literarne kulture (na primer ali jih iz kraja šolanja službena pot pretežno vodi nazaj proti domu ali se od njega oddaljujejo,²⁴ kakšni so poteki njihovih službenih poti, kako so njihove življenjske postaje povezane s kraji izdajanja itd.). S tem ne bo samo mogoče odgovoriti na uvodoma omenjeno vprašanje, kje so bila literarno najbolj produktivna območja ali katere so tiste lokacije

oziroma regije, ki so bodisi spodbudile bodisi absorbirale največ ustvarjalnih energij, temveč tudi na vprašanje, kakšne so značilnosti prostorskih krivulj (na primer kam pretežno vodijo življenjske poti od iz krajev rojstva, kako se povezujejo kraji izobraževanja in službovanja ali službovanja in izdajanja itd.) in ali je mogoče pri analizi prostora slovenske literature ugotoviti skupen prostorski razvojni vzorec oziroma vsaj prevladujoče vzorce gibanja avtorjev. Zato pa se je potrebno od tule spet za nekaj časa preseliti k izdelavi zemljevidov in nadaljevati s prostorskim analiziranjem literature, od katerega si obetamo še kompletnejše rezultate.

Zemljevidi namreč že nekaj časa niso samo orodje za vizualizacijo informacij v literarnih besedilih, ampak so razumljeni kot besedilo, ki v sebi skladišči številne pomene in informacije, s pomočjo katerih ustvarjamo novo znanje o prostoru, času, ljudeh, ki so jih ustvarili,²⁵ in ne nazadnje o literaturi. Literarno raziskovanje in uporaba zemljevidov se torej medsebojno prepletata, plemenitita in prinašata nova sporočila o književnosti.

OPOMBE

¹ Literatura je torej razumljena z vidika sodobnih kontekstualnih metod. Koncipirana je kot delno avtonomen sistem, v katerem so besedila neločljivo povezana z literarnimi dejavnostmi produkcije, distribucije, recepcije in obdelave, mediji in institucijami. (Gl. Schmidt; Perenič, »Perspektive«; Perenič, *Empirično-sistemsko*)

² Razmerja med središči in obrobji so historično spremenljiva. V 19. stoletju je bilo na primer pomembno slovensko literarno središče Celovec (Mohorjeva družba, *Slovenski glasnik*). Sta pa proti koncu stoletja vse bolj dobivala poteze literarnih središč tudi Trst in Ljubljana.

³ V tematski številki *Slavistične revije* z naslovom *Prostor v literaturi in literatura v prostoru / Space in Literature and Literature in Space* sem sama pisala o čitalniških društvih v perspektivi družbenogeografskih dejavnikov (gl. Perenič, »Čitalništvo«), medtem ko sta Miran Hladnik in Jerneja Fridl (gl. Hladnik in Fridl) predstavila prve ugotovitve o geografski prezentaciji dogajališč v slovenskem zgodovinskem romanu.

⁴ Zemljevid in karta sta rabljena sinonimno. Gre za dvodimenzionalne grafične prikaze zemeljskega površja (splošnogeografski zemljevidi) ter različnih objektov in pojavov. Za prikazovanje slednjih sta uveljavljena izraza tematski zemljevid ali tematska karta, ki sta v nasprotju s splošnogeografskimi zemljevidi osredotočena na poudarjanje ene, dveh, redkeje več samostojnih tematik o naravnih ali družbenih pojavih, njihovih medsebojnih odnosov ter njihovo razprostranjenost v prostoru in času. Izbira tematik, ki jih lahko predstavimo na tematskih kartah, je skoraj neomejena. (Gl. Fridl 168)

⁵ Povezave na literarnem področju se nanašajo na osebne, prijateljske stike, učiteljska in mentorska razmerja, neliterarne pa na stike književnikov s pomembnejšimi osebami, ki so delovale na drugih področjih (druge umetnosti, znanost, religija, politika itd.).

⁶ Na primer podatek o družinskem izvoru lahko do določene mere pojasni zakonitosti mobilnosti oseb. Obravnavava vrste srednjih, višjih in visokih šol lahko na primer pove, kateri so najpogostejši ali najredkejši izobrazbeni profili slovenskih književnikov. Posamezne

podatke bi bilo še vedno mogoče prikazati na zemljevidu (v obliki napisov ali znakov), samo glede na vsakokratno tematiko zemljevida.

⁷ O različnih vidikih prepletanja geografije in literarne vede sta obširno pisala Mimi Urbanc in Marko Juvan (gl. Urbanc in Juvan).

⁸ Naj omenimo samo znamenito Defoejevo robinzonado s slikovnim zemljevidom.

⁹ Goethejeva življenjska pot, ki ji je poleg Schillerjeve v atlasu namenjenih največ strani, je predstavljena z ozirom na glavne postaje ustvarjalčevega življenja (na primer weimarska doba).

¹⁰ Posvetil ga je Naglovemu »učitelju« Augustu Sauerju in do leta 1941 je doživelo štiri naklade.

¹¹ Atlas je 1987. leta doživel tretjo naklado: od 51.000 do 70.000 izvodov.

¹² O Schlosserjevih vizualizacijah literarne kulture sem zelo obširno pisala v članku za nemški zbornik, ki bo izšel predvidoma letos.

¹³ Posledično je uporabljenih več različnih znakov; od navadnih puščic do glasbenih simbolov, kar ni nujno slabo, vendar sta problematični standardiziranost in funkcionalnost prikazov.

¹⁴ Na primer povezanost med krajem objavljanja in opravljanja literarne dejavnosti krajem delovanja in spominskimi dogodki ali povezanost lokacij mreženja, pisanja in publciranja itn.

¹⁵ Za ploden strokovni razgovor o možnostih in potencialih literarnega kartiranja se lepo zahvaljujem geodetki, kartografinji in kolegici Jerneji Fridl.

¹⁶ O pomembnosti upoštevanja časovnic v sorodnem kontekstu piše Marijan Dovič. Njegovo področje so spominska obeležja, ki se v okviru projekta popisujejo pri vsakem od izbranih avtorjev. Prve delne rezultate, ki so upoštevali približno tretjino biografij, je Dovič predstavil v že omenjeni tematski številki *Slavistične revije*. Ko je primerjal kanonizirane in manj poznane akterje slovenske literarne kulture, je opozoril na to, kako »pogled na celoto spominskih obeležij neke literarne kulture pokaže precej raznovrstnejšo sliko, kot bi jo dobili, če bi se osredotočili le na tiste njene predstavnike, ki veljajo za kanonične oz. najbolj reprezentativne« (Dovič 343).

¹⁷ Predstavila sem jih na komparativističnem kolokviju v Lipici (2012).

¹⁸ Na prvem mestu je Gorenjska z 9 avtorji, ki ji sledita Dolenjska in Notranjska s po 4 avtorji. Vodnik, Kvedrova, Cigler in Murn so se rodili v Ljubljani, Grum pa v Zasavju.

¹⁹ Trije so iz Trsta, ki je od konca 19. stoletja postajal pomembno slovensko literarno središče (od 1897 je tam izhajalo žensko glasilo *Slovenka*), eden iz Štandreža na Goriškem, ki danes tudi spada v Italijo.

²⁰ Upoštewane so časovnice, tako da ne štejemo F. Cegnarja in Koseskega, ki sta umrla v Trstu. Nasprotno pa je med umrlimi na Madžarskem v nadaljevanju upoštevan J. Bagari, saj je bilo Prekmurje matici priključeno šele nekaj mesecev pozneje.

²¹ Podobno bi veljalo za F. Balantiča, ki je umrl v Grahovem na Notranjskem.

²² J. Bugar pa je umrl v Šmartnem pri Litiji.

²³ Za I. Hribovska kraj smrti ni poznan.

²⁴ Pri krajih službovanja bo tudi potrebno upoštevati neprostorske podatke (na primer poklicni profil), ki jih ni mogoče geolocirati. Pri razseljevanjih literatov, ki so bili duhovniki, je gotovo pomembno vlogo igrala tudi Cerkev, ki jih je pošiljala na službovanja po raznih krajih.

²⁵ O sporočilnosti zemljevidov je veliko pisal John Brian Harley (gl. Harley, *Deconstructing The New*). Pri nas so o tem pisali Jerneja Fridl in Mimi Urbanc (gl. Fridl in Urbanc) ter Mimi Urbanc s sodelavci (gl. Urbanc idr.).

LITERATURA

- Dović, Marijan. »Mreža spomenikov slovenske literarne kulture«. *Slavistična revija* 60.3 (2012): 339–350.
- Fridl, Jerneja. »National Atlas of Slovenia: Current Trends and Future Opportunities«. *The Cartographic Journal* 41.2 (2004): 167–176.
- Fridl, Jerneja, in Mimi Urbanc. »Sporočilnost zemljevidov v luči prvega svetovnega atlasa v slovenskem jeziku«. *Geografski vestnik* 78.2 (2006): 53–64.
- Harley, John Brian. *Deconstructing the Map*. London: Routledge, 1992.
- . *The New Nature of Maps*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2001.
- Hladnik, Miran, in Jerneja Fridl. »Prostor v slovenski zgodovinski povesti in njegova geografska prezentacija«. *Slavistična revija* 60.3 (2012): 431–442.
- Könnecke, Gustav. *Bilderatlas zur Geschichte der deutschen Nationalliteratur. Eine Ergänzung zu jeder deutschen Literaturgeschichte*. Marburg: N. G. Elwert, 1886.
- . *Deutscher Literaturatlas*. Marburg: N. G. Elwert, 1909.
- Muff, Christian. »Zur Einführung«. Gustav Könnecke, *Deutscher Literaturatlas*. Marburg: N. G. Elwert, 1886. I–VIII.
- Nadler, Josef. *Literaturgeschichte der deutschen Stämme und Landschaften. 1. Band*. Regensburg: J. Habel, 1912.
- Nagel, S. R. *Deutscher Literaturatlas: Die geographische und politische Verteilung der deutschen Dichtung in ihrer Entwicklung nebst einem Anhang von Lebenskarten der bedeutendsten Dichter auf 15 Haupt- und 30 Nebenkarten*. Dunaj: C. Fromme, 1907.
- Perenič, Urška. »Perspektive empirične sistemske teorije z vidika mlajše generacije – doslednost, odprtost, zanesljivost«. *Primerjalna književnost* 31.2 (2008): 113–135.
- . *Empirično-sistemsko raziskovanje literature: konceptualne podlage, teoretski modeli in uporabni primeri*. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije, 2010.
- . »Čitalništvo v perspektivi družbenogeografskih dejavnikov«. *Slavistična revija* 60.3 (2012): 365–382.
- , ur. »Prostor v literaturi in literatura v prostoru (tematska številka)«. *Slavistična revija* 60.3 (2012).
- Piatti, Barbara. *Die Geographie der Literatur: Schauplätze, Handlungsräume, Raumphantasien*. 2. izd. Göttingen: Wallsten, 2009.
- Schlosser, H. D. *Dtv-Atlas zur deutschen Literatur. Tafeln und Texte*. 3. izd. München: dtv, 1987.
- Schmidt, S. J. *Grundriß der Empirischen Literaturwissenschaft*. Frankfurt ob Majni: Suhrkamp, 1980.
- Urbanc, Mimi, idr. »Atlant and Slovene National Consciousness in the Second Half of the 19th Century«. *Acta Geographica Slovenica* 46.2 (2006): 251–283.
- Urbanc, Mimi, in Marko Juvan. »Na stičišču literature in geografije«. *Slavistična revija* 60.3 (2012): 297–316.

Mapping the Biographies of Slovenian Writers: From the Beginnings to Contemporary GIS Areal Analysis

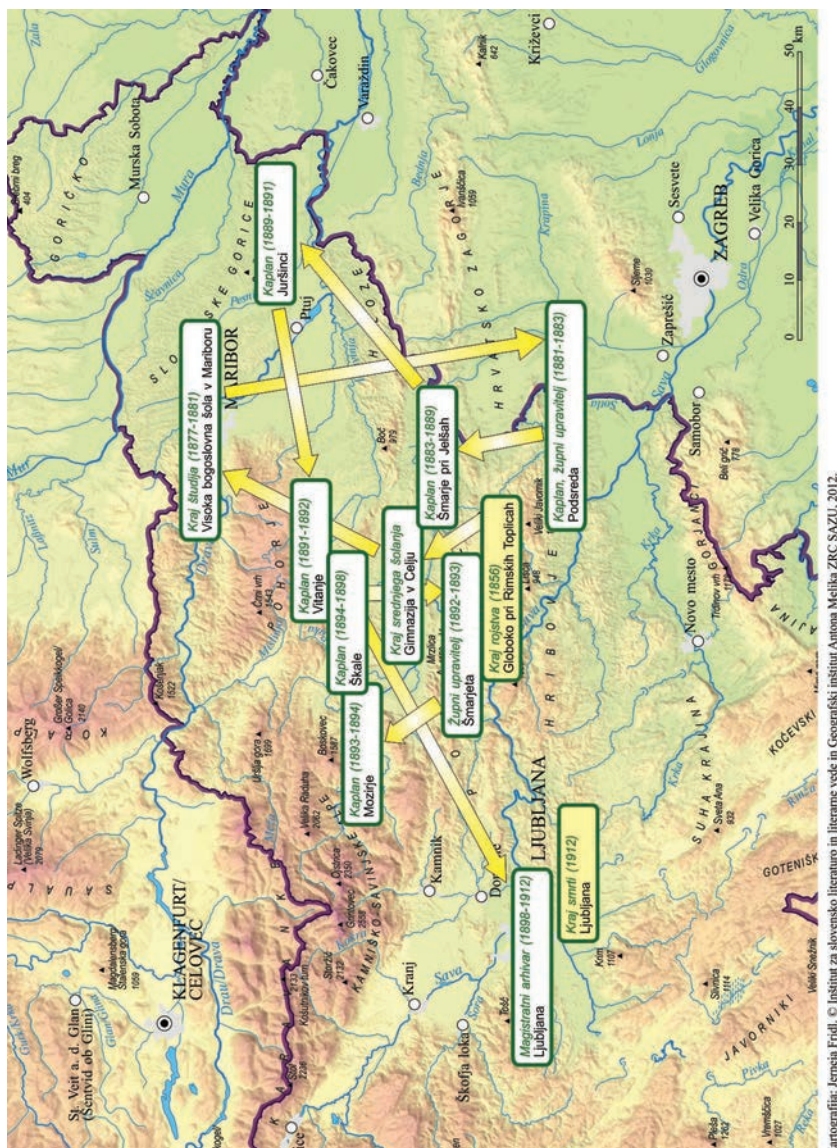
Keywords: literary system / literary culture / literary mapping / Slovenian literature / thematic maps

Literary scholarship has always shown an interest in spatial dimensions and extensions of biographies, but it ascribed them a specific value. Pioneers of literary geography from the German linguistic area (Siegfried Robert Nagel and Josef Nadler) were mostly interested in the local, regional, national, or provincial origins of the authors, which is second only to the title of the work when it comes to the most commonly mapped literary-historical information. The province or geographical space was understood as the humus or basis from which the authors and also the spiritual or literary achievements originate. Such a deterministic view of the space/place eased over time, becoming only one of the factors that influence the development of the literary culture. Scholars such as Horst Dieter Schlosser started addressing other spatially bound data; for example, places of education, career, travels, publishing, or networking. Consequently, the manners of mapping have also changed: from the simple charts covered with transparent paper displaying literary monuments to more complicated—though not necessarily more explicit—biographical displays using a wide variety of cartographic symbols (from point marks to graphically more representative cartographic symbols such as the quaver). As a result of a project whose goal is to map the biographies of prominent Slovenian men of letters, this paper returns to a more basic manner of displaying biographies, using, say, point and linear display. In this sense, it is closer to the attempts from the beginning of the twentieth century. However, by using modern GIS technologies the project models cartographic displays according to the latest cartographic guidelines. Moreover, unlike the 1980s attempts, the project emphasizes not individual trajectories, but, using corpus processing, the literary culture from the beginnings of Slovenian aesthetic production. This enables not only new findings about the spatial development of Slovenian literature, but also certain generalizations of these findings. The structure of the entry mask for biographies, which was constructed for the purposes of this project, is accordingly differentiated and in principle enables the collection and visualization of all spatially bound and statistically relevant literary-historical data. Thematic maps designed as analytical tools for a spatial analysis of

literature will focus on individual objects, displaying the following spatially linked components of biographies: 1) the network of birthplaces; 2) the network of the places of death; 3) the network of secondary school locations; 4) the network of secondary schools, which belong to the wider context of literary culture; 5) career paths that must be considered when verifying the modes of mobility of the men of letters and the spatial extent of literary culture; 6) the density of literary networks; 7) the print media and presses that participated in consolidating literary activity; and 8) individual literary memorial events. The article introduces the first thematic maps that are the results of the pilot project and the second phases of the project.

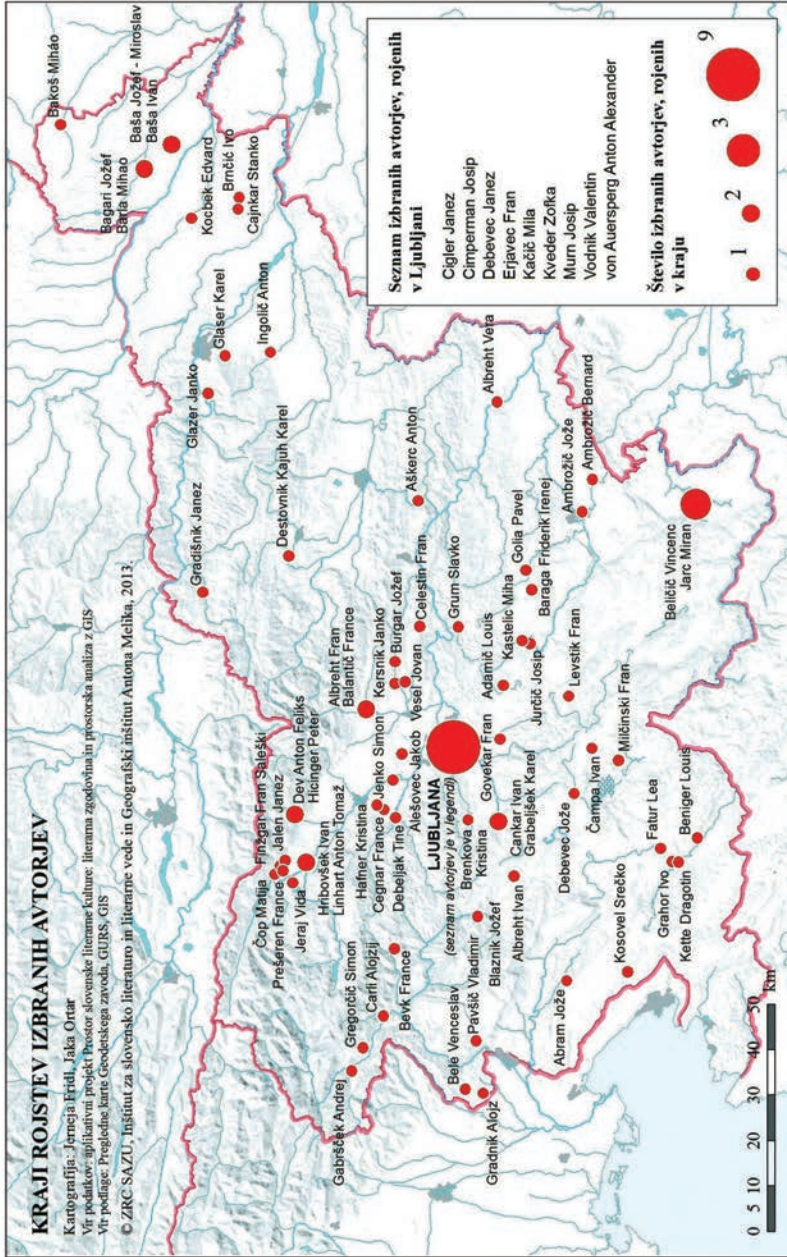
April 2013

Urška Perenič: Kartiranje biografij slovenskih književnikov: od začetkov do sodobne prostorske analize v GIS

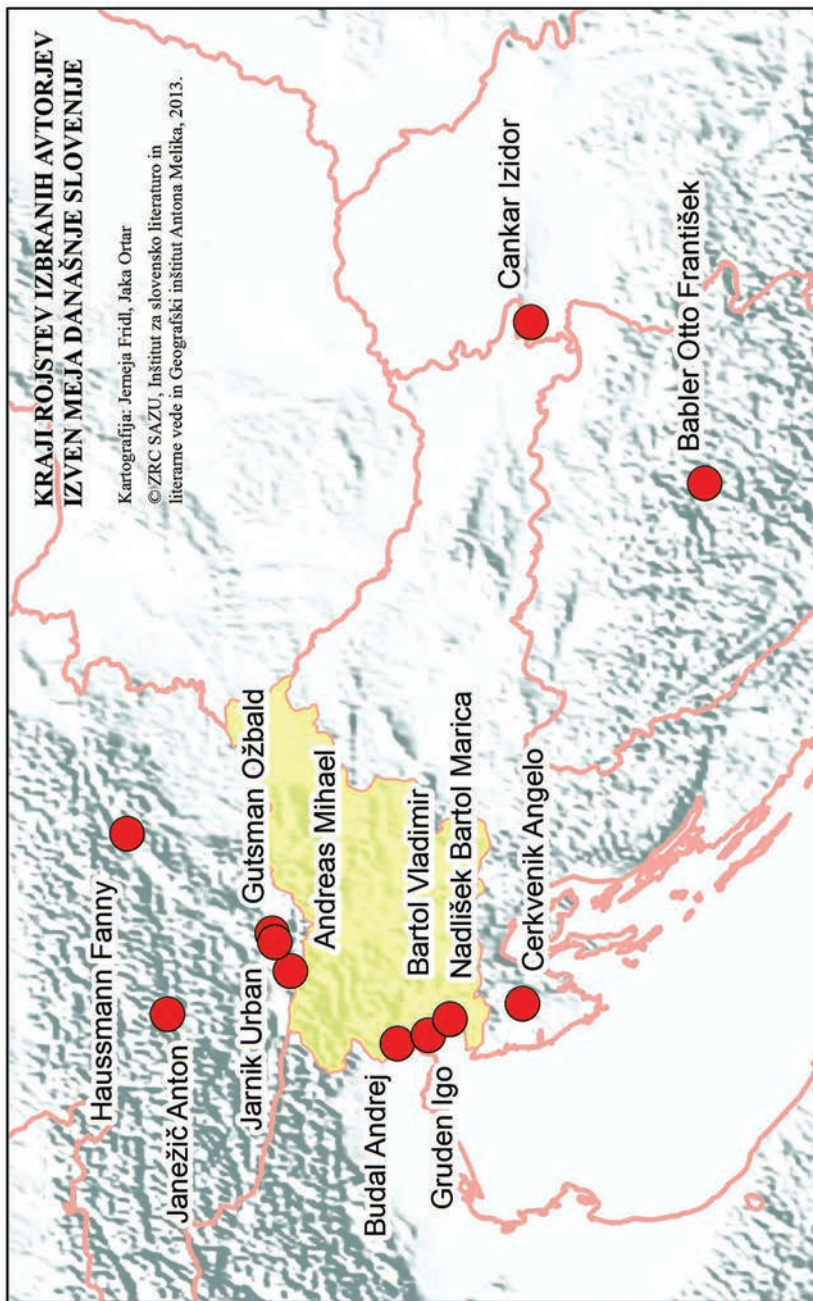

Kartografija: Jereja Fritl. © Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede in Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, 2012.

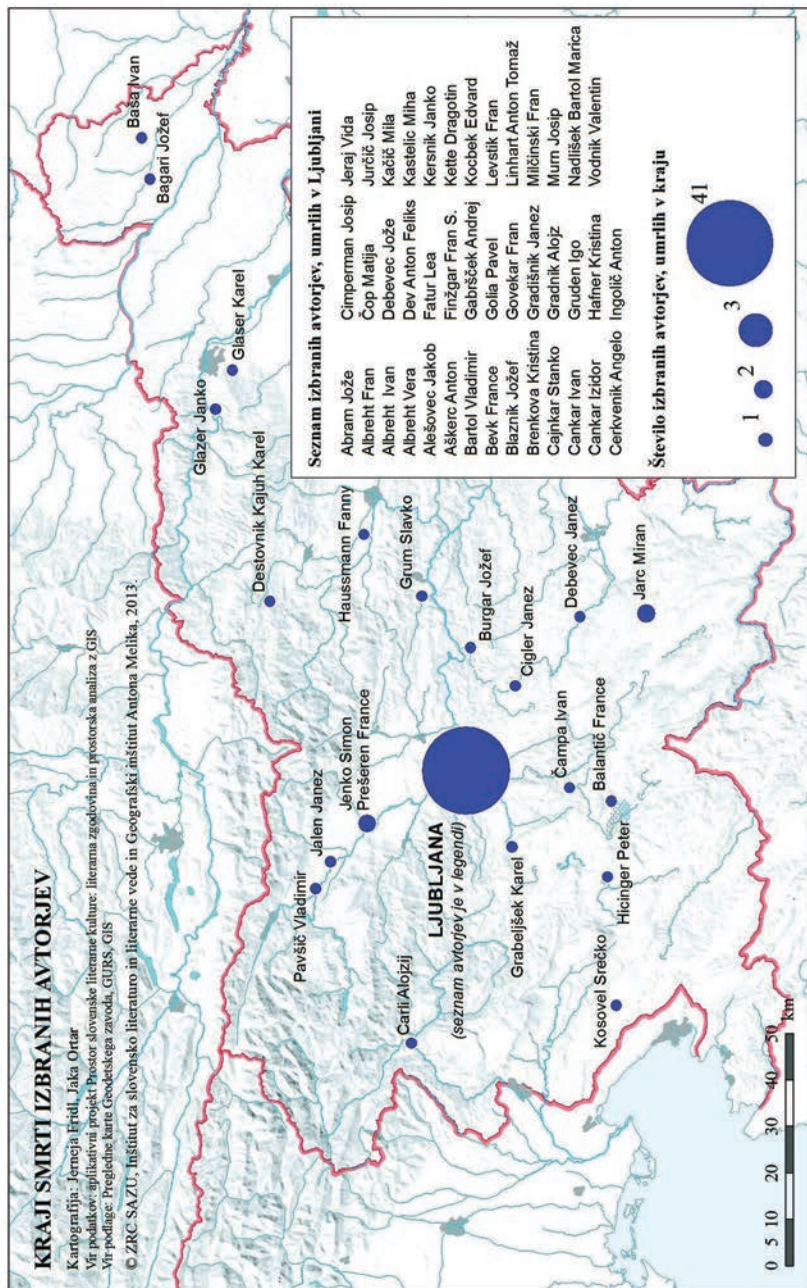
Slika 3: Življenjska pot Antona Aškerc z vsemi kraji izobraževanja in službovanja (kariere); kraja rojstva in smrti sta na rumenem ozadju

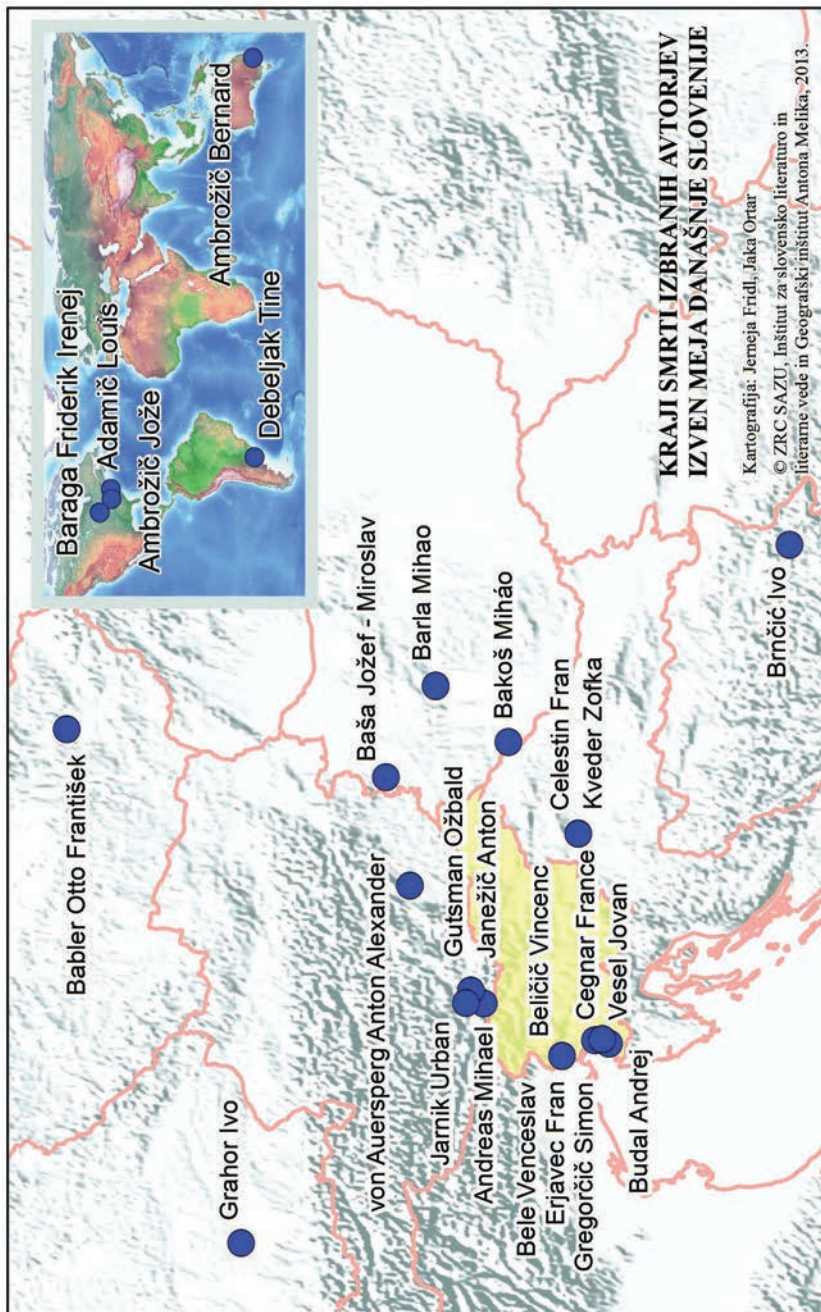
Slika 4.1: Kraji rojstev izbranih slovenskih avtorjev v slovenskem merilu

Slika 4.2: Kraji rojstev izbranih slovenskih avtorjev izven meja današnje Slovenije

Slika 5.1: Kraji smrti izbranih slovenskih avtorjev v slovenskem merilu

Slika 5.2: Kraji smrti izbranih slovenskih avtorjev izven meja današnje Slovenije